

پوهنتون سلام
پوهنځی شرعیات و قانون
پروگرام ماستری فقه و قانون

امارت اسلامی افغانستان
وزارت تحصیلات عالی
معیشت امور علمی

بررسی قانون معاملات و امضای الکترونیکی از دیدگاه

شریعت اسلامی

رساله ماستری

محصل: احسان الله شاهد

استاد رهنما: دکتور محمد سلیم " مدنی "

سال: 1400 ش - 1443 هـ

پوهنتون سلام
پوهنځی شرعیات و قانون
پروگرام ماستری فقه و قانون

امارت اسلامی افغانستان
وزارت تحصیلات عالی
معینیت امور علمی

بررسی قانون معاملات و امضای الکترونیکی از دیدگاه شریعت اسلامی

رساله ماستری

محصل: احسان الله شاهد

استاد رهنما: دکتور محمد سلیم "مدنی"

سال: 1400 ش- 1443 هـ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

پوهنتون سلام

پوهنځی شرعیات و قانون

دیارتمنت فقه و قانون

بورد ماستری

تصدیق نامه

محترم احسان الله ولد شفیع الله: ID نمبر SH-MSF-98-589 محصل دور هفتم فقه و قانون که رساله ماستری خویش را زیر عنوان: بررسی قانون معاملات و امضای الکترونیکی از دیدگاه شریعت اسلامی به روز ۱۹ / ۳ / ۱۴۰۱ هـ ش موققاته دفاع نمود، و به اساس بررسی هیات تحکیم مستحق ۸۵ (نمره به عدد) هشتاد و پنج (نمره به حروف) گردید، موفقیت شان را از الله متعال خواهانیم.

اعضای هیات تحکیم:

ردیف	نام استاد	عضویت	امضاء
۱	دکتور مومن حلیمی	عضو هیات	
۲	دکتور رفیع الله عطاء	عضو هیات	
۳	دکتور محمد سلیم مدنی	استاد رهنما و رئیس جلسه	

..... معاون علمی

..... امر بورد ماستری

اهداء

تحقیق کنونی را که تحت عنوان " بررسی قانون معاملات و امضای الکترونیکی از دیدگاه شریعت اسلامی" روی دست دارم نخست به والدین گرامی ام تقدیم میدارم که از بدوی طفولیت در راستای تربیت، رشد و اکشاف استعدادهای بنده زحمات فراوانی را متقبل شدند و همیش با خورسندی بنده خورسند و در ناراحتی ها احساس ناراحتی داشتند این اهدای معنوی را که منشأ خیر وبرکت خواهد بود خدمت شان تقدیم میکنم ثانيا خدمت تمام اساتیدی که در بالا بردن سطح و ارتقای علمی بنده کوشش نمودند تقدیم میکنم و از الله متعال برای شان زمینه بیشتر خدمت را تمنی دارم.

احسان الله شاهد

سپاسگزاری

جا دارد در نخست الله متعال را شاکر و سپاسگزار باشم از اینکه بنده را توفیق عنایت فرمود تا عمر گرانبهای خویش را در تحصیل و بدست آوردن علوم دینی صرف کنم که این عنایت و توفیق خاص الله متعال است که همیشه از بدوی آوان جوانی آرمان و آرزوی دیرینه بنده بوده تا اینکه به یاری خداوند متعال درجه تحصیل خویش را به سویه ماستری رسانیدم و در تکمیل تیزس ماستری کمک و یاری خداوند متعال را استدعا دارم.

ثانیا از رهبری پوهنتون عالی سلام سپاسگزارم که با زمینه سازی تحصیل علوم و ارتقای سطح نوجوانان کشور بستر علم را بنیان گذاری نمود و با استخدام استادان مجرب و مسلکی نخبه کشور جهت بالا بردن سطح دانش هموطنان عزیز خدمت بزرگ و مسئولیت دینی و انسانی را ایفا نمودند.

از اداره بورد ماستری نیز تشکر می نمایم که بیشتر از دو سال عرضه خدمات ارزنده داشتند. نهایتا از استاد رهنمای خویش دکتور سلیم مدنی اظهار امتنان و سپاس میکنم که با وجود مصروفیت های علمی رهنمایی تیزس بنده را به عهده گرفتند و با رهنمایی و مشوره های مثمر خویش بنده را هرلحظه یاری نموده و در غنامندی تیزس بنده از هر نوع سعی و تلاش دریغ نه نمود از خداوند متعال برای شان طول عمر و سعادت دارین را استدعا دارم.

خلاصه

معاملات در زندگی انسان برای امرار معاش و زندگی یک اصل بزرگ است که در دین اسلام مشروعیت آن با دلایل شرعی ثابت می باشد. مشروعیت معاملات با کدام دلایلی که ثابت است همان دلیل برای مشروعیت معاملات الکترونیکی است. معاملات الکترونیکی عبارت از معاملاتی است که با وسائل الکترونیکی میان دو یا چند شخص انجام میشود که امضای الکترونیکی جهت اعتبار، رضایت شخص، تعبیر از اراده و دلیل منسوب بودن پیام معلوماتی به شخص در معاملات الکترونیکی یک بخش عمده آن محسوب می شود.

معاملات الکترونیکی از خود یک عده اصول و قواعد دارد، از اینکه یک مسئله جدید و نو پیدا است، به همین منظور هر کشور برای آن قوانین را وضع نموده اند که قانون معاملات الکترونیکی افغانستان نیز در همان ردیف قرار دارد و مبتنی بر اصول معاملات سنتی و قدیم فقهاء می باشد.

این موضوع در عصر حاضر که اکثریت معاملات دنیا از همین طریق به جهت کم هزینه بودن و انجام آن در اسرع وقت انجام می شود، از اهمیت خاصی برخوردار است و در خور توجه تاجران معاصر گردیده است.

به همین سبب موضوع کنونی را انتخاب نمودم و با روش تطبیقی بین نظریات فقهاء و قانون کشور و دیگر قوانین آنرا مورد بحث قرار دهم و در زمینه از نظریات فقهای کرام و دیگر قوانین به شکل کتابخانه یی استفاده کنم و به همین انگیزه تیزس خویش را به طرح ذیل شکل ساختاری دادم:

که در مجموع شش فصل دارد، در فصل نخست ظهور وسائل الکترونیکی و سیر تاریخی آن، با تمام مفاهیم و اصطلاحات مورد بحث قرار داده ام، در فصل دوم پیام معلوماتی مورد بحث قرار گرفته است از الزامیت آن شروع تا ماهیت کتابت الکترونیکی، اهمیت و خصوصیت آن، عناصر تشکیل دهنده کتابت الکترونیکی، الزامیت امضاء، حجیت کتابت، قوت اثبات آن، طرق طعن بر کتابت الکترونیکی و روش نگهداری آن مورد بحث قرار میگیرد .

در فصل سوم تبادل پیام معلوماتی مورد بحث خواهد گرفت که بر سه مبحث عمده مشتمل است که مبحث اول در شش مطلب گنجانیده شده است، مبحث دوم بر سه مطلب و مبحث سوم بر سه مطلب که در آن طی مراحل پیام معلوماتی کیفیت و چگونگی قبول و ایجاب محل عقد، خیار مجلس، عیوب اراده ، تعبیر از اراده شخص، زمان و مکان دریافت ایجاب و قبول و مسئله شهادت الکترونیکی مورد بحث قرار میگیرد. فصل چهارم مراسلات الکترونیکی مورد بحث قرار میگیرد که در دو مبحث گنجانیده شده است مبحث اول اعتبار قانونی مراسلات الکترونیکی که در آن مفهوم عقد الکترونیکی شرایط مراسلات،

قرار دادها و شرایط آن، اعتبار دهی قرار دادها و در مبحث دوم آن دعوت به آفردهی، روش های ایجاب و قبول در وسائل مختلف الکترونیک، ربط ایجاب با قبول و اشتباه در مراسلات الکترونیکی گنجانیده شده است. و در فصل پنجم موضوع امضای الکترونیکی مورد بحث قرار گرفته است که در آن مشروعیت امضای الکترونیکی، انواع آن، شرایط امضای الکترونیکی بحث شده است و نهایتاً در فصل ششم احکام متفرقه مورد بحث قرار گرفته است.

فهرست موضوعات

مقدمه ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

فصل اول: ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

احکام عمومی ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

مبحث اول: ظهور و تطور وسائل الكترونيكي ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

مطلب اول: سير تاريخي معاملات الكترونيكي و نشأت آن در افغانستان. ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

1- وسائل الكترونيكي قبل از ظهور انترنت ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

2- وسائل الكترونيكي پس از ظهور انترنت ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

مطلب دوم: فوائد معاملات الكترونيكي ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

مطلب سوم: خصوصيات معاملات و امضاء الكترونيكي ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

مطلب چهارم: مشتركات و نكات افتراق معاملات الكترونيكي با معاملات عرفي. ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

مبحث دوم: مفاهيم و اصطلاحات ماهيت معاملات و امضاء الكترونيكي ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

مطلب اول: مبني ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

مطلب دوم: اصطلاحات ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

مطلب سوم: ساحه تطبيق ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

مبحث سوم: مشروعيت معامله ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

فصل دوم: ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

اعتبار و الزاميت قانوني پيام معلوماتي ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED. مبحث اول: اعتبار قانونی پیام معلوماتی

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED. مطلب اول: مفهوم پیام معلوماتی

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED. مطلب دوم: وسایل اعتبار بودن پیام معلوماتی

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED. مبحث دوم: تحریری بودن معلومات

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED. مطلب اول : ماهیة کتابت الکترونیکی

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED. مطلب دوم: اهمیت کتابت الکترونیکی

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED. مطلب سوم : خصوصیات کتابت الکترونیکی

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED. مطلب چهارم: شرایط کتابت الکترونیکی

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED. مطلب پنجم: عناصر کتابت

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED. مطلب ششم: الزامیت امضاء

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED. مبحث چهارم: اصلی بودن پیام معلوماتی

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED. مطلب اول: اعتبار و ارزش اثباتی پیام معلوماتی

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED. مطلب دوم: حجیت کتابت پیام معلوماتی الکترونیکی

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED. مطلب سوم: قوت اثبات کتابت پیام معلوماتی الکترونیکی

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED. مطلب چهارم: طرق طعن در کتابت پیام معلوماتی الکترونیکی

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED. مطلب پنجم: نگهداری پیام معلوماتی

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED. فصل سوم:

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED. تبادلہ پیام معلوماتی

مبحث اول: طی مراحل و اعتبار قانونی قرارداد ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

مطلب اول: کیفیت و چگونگی قبول معاملات الکترونیکی ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

مطلب دوم: شرایط قبول معاملات الکترونیکی ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

مطلب سوم: چگونگی تعبیر از قبول و اثر آن در معامله ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

مطلب چهارم: محل عقد (معقود علیه) در معاملات الکترونیکی ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

مطلب پنجم: مجلس عقد در معاملات الکترونیکی ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

مطلب ششم: خیار مجلس در معاملات الکترونیکی ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

مبحث دوم: اعتبار قانونی پیام‌های ارسالی توسط طرفین قرارداد ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

مطلب اول: صحت عقد الکترونیکی ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

مطلب دوم: اهلیت در عقد الکترونیکی ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

مطلب سوم: عیوب اراده ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

مبحث سوم: انتساب پیام‌های ارسالی به مبداء ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

مطلب اول: تعبیر از اراده و رضایت در معاملات الکترونیکی ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

مطلب دوم: صورت‌های تعبیر از اراده و رضایت ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

مطلب سوم: ایجاب در معاملات الکترونیکی ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

مطلب چهارم: زمان و مکان دریافت و ارسال پیام‌های ارسالی ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

مبحث چهارم: تعریف شهادت یا تصدیق الکترونیکی و اهمیت آن ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

مطلب اول: تعریف شهادت و تصدیق الکترونیکی ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

مطلب دوم: اهمیت شهادت الکترونیکی..... ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

مطلب سوم: انواع شهادت و تصدیق الکترونیکی..... ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

مطلب چهارم: اثر شهادت و تصدیق الکترونیکی در معاملات..... ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

فصل چهارم:..... ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

مراسلات الکترونیکی و قرارداد های الکترونیکی..... ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

مبحث اول: اعتبار قانونی مراسلات و قرارداد های الکترونیکی..... ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

مطلب اول: مفهوم عقد الکترونیکی..... ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

مطلب دوم: شرایط مراسلات الکترونیکی..... ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

مطلب سوم: شرایط قرار دادهای الکترونیکی..... ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

مطلب چهارم: اعتبار دهی قرار دادهای الکترونیکی..... ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

مبحث دوم: دعوت برای آفر دهی..... ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

مطلب اول: ایجاب از طریق ایمیل..... ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

مطلب دوم: ایجاب از طریق وب (WEB)..... ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

مطلب سوم: ایجاب از طریق مکالمه صوتی و یا تصویری..... ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

مطلب چهارم: ربط ایجاب به قبول..... ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

مطلب پنجم: استفاده از سیستم های پیام خودکار جهت ترتیب قرارداد..... ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

مطلب ششم: قابل دسترس ساختن شرایط قرارداد..... ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

مطلب هفتم: اشتباه در مراسلات الکترونیکی..... ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

فصل پنجم: ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

امضای الکترونیکی ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

مبحث اول: مفهوم امضای الکترونیکی اشکال و وظایف آن ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

مطلب اول: مفهوم امضای الکترونیکی ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

مطلب دوم: صور و اشکال امضای الکترونیکی ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

مطلب سوم: وظایف و اهمیت امضای الکترونیکی ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

مطلب چهارم: اثر امضای الکترونیکی در اثبات ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

مطلب پنجم: مسئولیت جزائی امضای الکترونیکی ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

مبحث دوم: شروط امضای الکترونیکی و مرجع تثبیت آن ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

مطلب اول: شرایط امضای الکترونیکی ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

مطلب دوم: مرجع تثبیت مطابقت امضای الکترونیکی ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

مطلب سوم: مکلفیت های امضا کننده ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

مبحث سوم: مکلفیت های عرضه کننده خدمات تصدیق الکترونیکی و اعتبار قانونی آن: ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

مطلب اول: مکلفیت های عرضه کننده خدمات: ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

مطلب دوم: صورت های رد امضاء توسط مرجع تصدیق دهنده: ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

مطلب سوم: مکلفیت های شخص وابسته. ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

مطلب چهارم: اعتبار قانونی امضای الکترونیکی و تصدیق الکترونی خارجی. ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

فصل ششم: ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED. احكام متفرقه

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED. مطلب اول: مرجع حل منازعات

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED. مطلب دوم: مراجعه به اسناد بين المللى

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED. مطلب سوم : تطبيق مؤيدات

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED. مطلب چهارم : پيشنهاد مقررہ ها و وضع لوايح و طرز العمل ها

1 خاتمه

2 پيشنهادات

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED. فهرست آيات قرآنکريم

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED. فهرست احاديث نبوى عليه السلام

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED. فهرست اعلام

3 فهرست مراجع و مصادر

12 CONCLUSION

خاتمه

تجارت الکترونیکی با به میان گذاشتن اینترنت در میدان عمل و بکارگیری از آن، به وجود آمده است که نسبت به معاملات عادی و سنتی دستاوردهای مهم و مطلوبی را در میدان اقتصاد داشته است از تحقیق و بررسی های انجام شده فوق نکات ذیل را به شکل دستاوردهای بحث میتوان معرفی نمود:

1- معاملات الکترونیکی جهت سهولیت، سرعت کار و تاثیرات مثبت آن به جهان گام گذاشت که به تدریج سیرتاریخی خود را داشته است که از ابتدای ظهور کامپیوتر به جهان معرفی گردید و دین اسلام از آن استقبال نموده و مهر تایید بر آن گذاشت و فقه اسلامی نیز در قالب چوکات، آنرا مرعی الاجراء می داند و تفاوت آن با معاملات سنتی در دقت، سرعت، هزینه وقت و انجام آن از مسافه دور می باشد

2- انجام معاملات جهت امرار معاش در دین مبین اسلام با آیات مشروعیت خویش را از آن خود کرده که معاملات الکترونیکی از آن حکم بدور نیست و معاملات الکترونیکی عبارت از انجام هرنوع پیمان و عقدی است که توسط کامپیوتر و پیام معلوماتی بین دو یا بیشتر از دو شخص انجام می شود که تمام شرایط معاملات سنتی را ذیل چتر خویش قرار داده و مطابق آن عملی می شود

3- از اینکه معاملات توسط کتابت با در نظر داشت شرایط آن، در فقه اسلامی مشروع و دارای اعتبار بوده، معاملات الکترونیکی نیز بوسیله کتابت و ارسال پیام معلوماتی انجام می شود و دارای اعتبار می باشد و تمام متعلقات آنرا از قبیل شرایط، عناصر تشکیل دهنده خط و امضای شخص را جهت تاییدی آن، می طلبد

4- پیام معلوماتی آن است که با ذریعه وسایل الکترونیکی، مقناطیسی، نوری یا مشابه آن ایجاد، ارسال، دریافت یا ذخیره میگردد که مشخصا توسط پست الکترونیکی، تلگرام، تلکس، تلیکاپی و امثال آن انجام می شود گرچی فقه اسلامی برای آن کدام تعریف مشخصی ارائه نکرده و آنرا به مردم واگذار نموده و در عرف مردم، هر الفاظی که در رد و بدل ها میان شان بکار برده می شود متعارف بوده و از اراده شخص از آن تعبیر می شود، صحت داشته و تخصیص الفاظ مشخص را بی اثر خوانده است و وسایل اعتبار معلوماتی چهار چیز عمده است: داشتن معیار قانونی، تحریری بودن آن، داشتن امضاء و اصلی بودن آن و همزمان شرایط آنرا دارا بوده باشد

5- در قرار دادها تبادل پیام معلوماتی طی مراحل و اعتبار فقهی و قانونی خود را دارد که در آن ایجاب و قبول رکن عمده محسوب می شوند که از لحاظ فقهی تعاریف متعددی دارند و در معاملات الکترونیکی ایجاب فرستادن پیام معلوماتی قرار داد و قبول اظهار رضایت جانب مقابل را گویند که با شیوه های متعدد انجام می شوند در خصوص قبول الکترونیکی شرایط خاص وضع گردیده است که با ایجاب مرتبط باشد، قبول مبتنی بر ایجاب باشد و قبول صریح و آزادانه انجام شود

6- ایجاب در معاملات الکترونیکی عبارت از: تعبیر قطعی اراده است که به جانب مقابل معامله فرستاده می شود و دارای خصوصیتی از قبیل: فرستادن آن توسط شبکه و وسائل الکترونیکی، فرامرز بود و از راه دور انجام شدن، می باشد و محل عقد که از آن حکم خیار مجلس عقد الکترونیکی معلوم می شود، همان زمانی است که دو شخص معامله کننده روی برنامه کامپیوتر کار می کنند هنگامیکه برنامه را بستند مجلس تمام می شود.

7- صحت عقد معاملات الکترونیکی منوط به شرایط آن است که عناصر تشکیل دهنده عقد را تکمیل نموده و شرایط آن از قبیل: اهلیت رضایت بدور از فریب، تدلیس و غیره می باشد .

8- امضای الکترونیکی تعاریف متعددی داشته که مهمترین آن اینکه عبارت از: هیئت خاص که متشکل از شماره یا رمز یا اشارات که توسط کامپیوتر درج شده و رابطه آنرا به نویسنده ثابت می کند، می باشد و در شریعت اسلام اساس داشته است از اینکه معاملات بوسیله کتابت، بدون مهر تاییدی و امضاء، دارای اعتبار نبوده به عین شکل معاملات الکترونیکی نیز بدون مهر و امضای طرفین مدار اعتبار نمی باشد و امضای الکترونیکی در مجموع چهار صورت دارد: امضای الکترونیکی قلمی، امضای کود، امضای شماره و امضای بایومتر که در عین حال شرایط خاص خود را دارد از قبیل: متناسب بودن آن باهدف و داشتن شرایط عمومی و خصوصی توافق شده و قابل اعتبار بودن آن و در عین زمان امضا کننده، شخص وابسته و عرضه کننده از خود مکلفیت های دارند که باید آنرا انجام دهند.

پیشنهادهات

پس از تکمیل تیزس و پایان آن از اینکه با مشکلات و موانع و محدودیت های منابع بر خوردم نکاتی را به حیث پیشنهاد تقدیم رهبری پوهنتون سلام ، خواننده عزیز و مسئولین حکومت دارم تا باشد برای آینده محصلان راهگشا گشته و در مسیر تکمیل تیزس یا مونوگراف با مشکلات مواجه نشوند و تجارات عزیز کشور نیز از مزایای این نوع معاملات آگاهی پیدا کنند و در صورت بروز نواقص در تیزس مسئولیت آگاه دهی خویش را ادا کرده باشم نباء:

نخست به خواننده عزیز پیشنهاد دارم اینکه در تیزس و تحقیق کنونی در هر جای آن با مطلبی روبر شدید که اشتباهی را مرتکب شده باشم مرا عفو نموده و جهت اصلاح آن بنده را مطلع سازید و یا خود به اصلاح آن پردازید.

دوم: به رهبری پوهنتون سلام پیشنهاد دارم از اینکه اگر روی موضوع معاملات الکترونیکی که نسبتاً جدید است کتاب های جدیدی سفارش شود و در معرض دید و مطالعه محصلین عزیز قرار گیرد کار بهتری در این عرصه انجام خواهد شد.

سوم: چون در جریان تکمیل تیزس و تحقیق با کمبود منابع و کتاب های جدید مواجه شدم، پیشنهاد دارم تا کتاب خانه پوهنتون سلام را با کتاب های جدیدی که مسائل بکر و نو را مطرح نموده اند، غنی سازند و کتاب خانه جهت مطالعه برای محصلین باز باشد تا دیگر محصلانی که در نوشتن تیزس و یا مونوگراف به منابع بکر و جدید نیاز داشته می باشند، با مشکلات و موانع مواجه نگردند.

چهارم: تقاضای بنده از مسئولین حکومتی این است که جهت رونق بخشیدن معاملات الکترونیکی در جامعه عقب مانده ما باید ورکشاپ ها و سیمینارهای علمی را براه اندازد و مردمان مسلکی و با تجربه را گماشته تا از این نعمت بزرگ تاجران ما مستفید گردند و سهولیات لازم را در این عرصه فراهم سازند تا هر یکی از تاجران کشور به این نوع معاملات دسترسی داشته باشند.

فهرست مراجع و مصادر

قرآن کریم

مصادر و مراجع عربی

- 1- إبراهيم ابو الهيجاء ، القانون الواجب التطبيق على عقود التجارة الالكترونية ، رساله دكتوراه، حقوق القاهرة سال 2004م.
- 2- إبراهيم العيسوي، التجارة الإلكترونية، المكتبة الأكاديمية، القاهرة طبع اول سال : 2003م.
- 3- ابراهيم مصطفى، احمد الزيات، حامد عبدالقادر، محمد النجار، المعجم الوسيط، دار النشر : دار الدعوة، تحقيق : مجمع اللغة العربية مطبوعه دار المعارف، مصر طبع دوم، سال: 1972م
- 4- ابن تيميه ، احمد بن عبدالحليم الحراني، (المتوفى : 728هـ)، الفتاوى الكبرى ، محقق: محمد عبدالقادر عطا، مصطفى عبدالقادر عطا، دارالكتب العلميه بيروت سال: 1408ق.
- 5- ابن قدامه المقدسي، (المتوفى 620 هـ) المغنى فى فقه الامام احمد بن حنبل الشيباني دارالكتب العلميه بيروت لبنان، سال: 1420ق.
- 1- ابن نجيم، زين الدين بن ابراهيم،(المتوفى : 970هـ)البحر الرائق شرح كنز الدقائق، المكتبه الشامله الحديثه.
- 2- ابن همام محمد بن عبدالواحد السيواسى، شرح فتح القدير، طبع دارالفكر بيروت لبنان سال: 1420هـ.
- 3- أبوزيد،محمد ، تحديث قانون الإثبات، مكانة المحررات الإلكترونية بين الأدلة الكتابية، بدون ناشر.
- 4- احمد ريان، خدمات الإنترنت، منشورات المجمع الثقافى فى أبى ظبى طبع اول سال 1417 هـ .كريستال كروملتى،ألف باء الإنترنت ، الدارالعربية للعلوم، بيروت طبع اول، سال 1317 هـ.
- 5- أشرف احمد حامد، عالم الكمبيوتر و الأنترنت، مكتبة جزيرة الورد، المنصوره بدون تاريخ.

- 6- افريقي، محمد بن مكرم ابن منظور، لسان العرب، ماده عقد، دارصادر- بيروت طبع اول سال: 1420هـ.
- 7- البهوتي، منصور بن يونس بن ادريس، (المتوفى : 1051هـ) كشاف القناع عن متن الإقناع، دارالكتب العلمية بيروت لبنان، سال: 1420ق.
- 8- البهوتي، منصور بن يونس، (المتوفى : 1051هـ) شرح منتهى الإرادات، دارالكتب العلمية بيروت لبنان سال: 1420ق.
- 9- البيه، محسن عبدالحميد ابراهيم، النظرية العامة للإلتزامات، المصادر الإرادية، مكتبة الجلاء الجديدة بالمنصورة طبع دوم ، مصر سال: 2004م.
- 10- التحامى، سامح عبدالواحد محمد ، التعاقد عبر الإنترنت، دراسه مقارنه دارالكتب القانونية مصر سال: 2008م
- 11- الجصاص، أحمد بن على، ابى بكر، أحكام القرآن للجصاص، تحقيق: محمد صادق قمحاوى، دار إحياء التراث العربى بيروت لبنان سال 1405.
- 12- الجمال، سمير حامد عبدالعزيز ، التعاقد عبر تقنيات الاتصال الحديثة، دراسة مقارنة، طبع اول دارانهضة العربية، القاهرة مصر سال 2006م.
- 13- الحاكم النيسابورى، محمد بن عبدالله المستدرك على الصحيحين، الناشر : دار الكتب العلمية – بيروت، الطبعة الأولى ، 1411 - 1990 تحقيق : مصطفى عبد القادر عطا
- 14- الخطاب، شمس الدين محمد بن محمد بن عبدالرحمن، مواهب الجليل لشرح مختصر الخليل
- 15- الدسوقي، ابراهيم أبو الليل، الجوانب الفقهية للتعاملات الإلكترونية، جامعة الكويت، مجلس النشر العلمى سال 2003م
- 16- الدسوقي، محمد بن احمد، حاشية الدسوقي على الشرح الكبير، المكتبة العلمية بيروت لبنان سال: 1421.
- 17- الدمياطى، تامر محمد سليمان ، إثبات العقود الإلكترونية عبر الإنترنت، دراسة مقارنه، طبع اول سال 2009م
- 18- الرومى ، محمد امين ، التعاقد الإلكتروني عبر الإنترنت، درالمطبوعات الجامعية، الأسكندرية، طبع اول سال 2004م.
- 19- الرومى محمد أمين ، جرائم الكمبيوتر و الأنترنت، دارالمكتوبات الجامعية الأسكندرية مصر سال 2003م.
- 20- السنهورى، عبدالرزاق أحمد ، الوسيط فى شرح القانون المدنى نظرية الإلتزام بوجه عام مؤسسة الأمل بيروت لبنان سال 2007 بند 106.

- 21- الشريفات، محمود عبدالرحيم ، التراضى فى العقود المبرمه عبرالانترنت بدون ناشر.
- 22- العبودى، عباس العبودى، التعاقد عن طريق وسائل الاتصال الفورى و حجيتها فى الاثبات المدنى، رساله دكتوراه، دارالثقافة للنشر، عمان بدون تاريخ.
- 23- العجلونى، أحمد، التعاقد عن طريق الإنترنت، دراسه مقارنة ، دارالثقافة سال: 2002.
- 24- الفضل، د. منذر، د. سعيد شيخود، مجلة القانون الاردنية ، شماره 3 سال 1994م.
- 25- المرى،عايض راشد، مدى حجية الوسائل التكنولوجية الحديثة فى إثبات المعاملات التجارية، رساله دكتوراه حقوق القاهرة سال 1998م.
- 26- المقرى ، احمد بن على المفرى، المصباح المنير فى غريب الشرح الكبير، مطبعة مصطفى البابى الحلبي، مصر ج اول بدون تاريخ.
- 27- الموصلى الحنفى، عبدالله بن محمود بن مودود، الاختيار لتعليل المختار، تحقيق: عبداللطيف بن محمد، دار النشر : دار الكتب العلمية - بيروت / لبنان - 1426 هـ - 2005 م طبع سوم.
- 28- المومنى، بشار طلال أحمد ، مشكلات التعاقد عبرالإنترنت، دراسة مقارنة دكتوراه جامعة المنصورة مصر سال 2003م
- 29- النوازلى، إدريس، حماية عقود التجارة الإلكترونية فى القانون المغربى، ص 89. دراسه مقارنة، دارالأفاق المغربية، مراكش، طبع اول، سال 2010م.
- 30- إيمان مأمون احمد سليمان، إبرام العقد الإلكتروني و إثباته الجوانب القانونية لعقد التجارة الإلكترونية . دارالجامعة الجديدة الإسكندرية سال 2008.
- 31- بخارى، محمد بن اسماعيل، صحيح البخارى، دارالكتب العلميه بيروت لبنان، سال 1417ق
- 32- برهام محمد عطاو الله، اساسيات نظرية الالتزام، القسم الاول، مصادرالالتزام سال: 2001 بدون ناشر.
- 33- برهم، نضال اسماعيل برهم، أحكام عقود التجارة الإلكترونية، دارالثقافه. بدون تاريخ
- 34- بروتون فليب و سيريج برو، ثورة الإتصال، نشدة أيديولوجية جديدة، ترجمه هالة عبدالرؤوف مراد، دار المستقبل العربى القاهرة سال 1933 م .
- 35- بشارطلال أحمد موني، مشكلات التعاقد عبرالإنترنت، دراسة مقارنة ص 32رسالة دكتوراه، كلية الحقوق، جامعة المنصورة مصر سال 2003.
- 36- البطاينة ، اياد احمد، النظام القانونى لعود برامج الحاسوب، طرح رساله دكتوراه به مجلس پوهنخى قانون جامعه بغداد سال 2004
- 37- بغوى، حسن بن مسعود،معالم التنزيل، محقق: محمد بن عبدا لله النمر، دار طيبة للنشر و التوزيع طبع جهارم سال: 1417.

38- التركمانى، خالد عدنان، ضوابط العقد فى الفقه الإسلامى، ناشر: جامعة المدينة العالمية بدون تاىخ.

39- الترمذى، محمد بن عيسى، سنن الترمذى، دارالكتب العلميه، بيروت لبنان، طبع اول، سال: 1420ق

40- تناغو، سمير عبدالسيد، مصادر الالتزام، بدون ناشر، سال: 2000.

41- توفيق حسن فرج، قواعد الإثبات فى المواد المدنيه و التجاريه، تنفيح عصام توفيق حسن فرج، منشورات الحلبي الحقوقيه بيروت ، 2003م

42- تيسير و مازن الكيلانى معجم الكيلانى، لمصطلحات الالكترونى، طبع دوم مكتبه لبنان بيروت، سال 1996م

43- جابر عبدالهادى سالم شافعى، مجلس العقد فى الفقه الإسلامى و القانون الوضعى. رساله دكتوراه حقوق الأسكندرية سال 2001م.

44- جرجانى، على بن محمد بن على ، التعريفات، تحقيق ابراهيم الأبيارى، دارالكتب العربى- بيروت طبع اول سال 1405هـ.

45- جميعى، حسن عبدالباسط ، إثبات التصرفات التى يتم إبرامها عن طريق الإنترنت، دارالنهضة العربيه ، القاهرة سال : 2010م.

46- جميعى، حسن عبدالباسط ، إثبات التصرفات القانونية التى يتم إبرامها عن طريق الإنترنت، دارالنهضة العربيه، القاهرة سال: 2000.

47- حاكم، ابو عبدالله، (321 هـ - 405 هـ) المستدرك على الصحيحين، الطبعة : الأولى ، 1427 هجرية

48- حامدى، بلقاسم، إبرام العقد الإلكترونيكى، رساله لنيل درجة دكتوراه ، جامعة الحاج لخضر باتنة كليه الحقوق والعلوم السياسية سال 2014-2015م

49- حجازى، عبدالحى ، النظرية العامة للالتزام ، مصادر الالتزام بدون ناشر سال 1966

50- حجازى، عبدالحى، النظرية العامة للالتزام، جزء دوم مصادر الالتزام ، بدون ناشر، سال: 1954.

51- حسن، عاطف عبدالحميد ، وجود الرضا فى العقد الالكترونى عبر شبكة الانترنت، دارالنهضة العربيه ، القاهرة سال 2008.

52- الحسن، مالك دوهان، شرح القانون المدى، جزء اول، مصادر الالتزام، مطبعه الجامعة بغداد، سال 1973.

- 53- حسين، محمد عبدالظاهر ، الجوانب القانونية للمرحلة السابقة على التعاقد، المؤسسة الفنية للطباعة و النشر سال 2002 م.
- 54- الحكيم، عبدالمجيد ، الموجز فى شرح القانون المدنى ، مصادر الالتزام، طبع بنجم بدون ناشر بغداد سال 1977م.
- 55- حماده، إسماعيل جمال ، دور المعاملات الإلكترونية فى تطوير الأداء الإدارى الحكومى رساله ماسترى سال 2014.
- 56- حمارشه، رياض وليد، عقد البيع الإلكتروني فى ظل التجارة الإلكترونية انعقاده، ابرامه، جامعة الدول العربية معهد البحوث والدراسات العربية. قاهره سال: 1420هـ
- 57- حمدى عبدالرحمن، الوسيط فى النظرية العامة للإلتزامات، الكتاب الأول، المصادر الإرادية للإلتزام، دار النهضة العربية سال: 1999م.
- 58- خاطر، نورى حامد ، عقود المالية. الدار العلميه للنشر عمان، طبع اول سال: 2001م.
- 59- خيال، محمود السيد عبدالمعطى، الانترنت و بعض الجوانب القانونية ، مكتبه دار النهضة القاهرة سال: 1998.
- 60- خيال، محمود السيد عبدالمعطى، التعاقد عن طريق التلويزيون، مطبعه النسر الذهبى مصر سال 2000م.
- 61- الدسوقى، محمد بن احمد حاشيه دسوقى، (المتوفى : 1230 هـ) دار الكتب العلميه بيروت سال: 1421هـ
- 62- الدناصورى، عزالدين، المشكلات العمليه والدعاوى و الدفوع فى العقد البيع، دارالنشر طبع سوم، السنهورى، عبدالرزاق، الوسيط فى شرح القانون المدنى دارالنهضة العربية القاهرة سال: 1986م.
- 63- دويدن، بشار محمود ، الاطار القانونى للعقد المبرم عبر شبكة الانترنت، رساله ماجستير، دارالثقافة سال: 2006م.
- 64- الذيب، د- جمال عبود محمد، حكم التجارة الإلكترونية فى الشريعة الاسلامية، دارالكتب العلميه بيروت، بدون تاريخ.
- 65- رازى، محمد بن ابى بكر ، مختار الصحاح، دارالحديث القاهره، المكتبه العلميه بيروت طبع دوم، سال: 1419ق
- 66- رامى محمد علوان، التعبير عن الإرادة عن طريق الإنترنت إثبات التعاقد الإلكتروني، مجله الحقوق، شماره 4 ، كويت، سال 2002.
- 67- الرزقا، مصطفى ، المدخل الفقهى العام . دارالفكر بدون تاريخ.

- 68- رشدى، محمد سعيد، الانترنت والجوانب القانونية لنظم المعلومات، موسسه درالكتب للطباعة، النشر والتوزيع الكويت، سال 1997م.
- 69- رمضان ابوالسعود، مصادر الالتزام، دارالمطبوعات الجامعية سال 2003م،
- 70- الرومى المحامى، محمد امين ، التعاقد الإلكتروني عبر الأنترنت ، دار المطبوعات الجامعية الإسكندريه ، سال 2004م
- 71- الزرقا، مصطفى، شرح القانون المدنى السورى، معهد البحوث و الدراسات العربية سال 1388 هـ.
- 72- زركشى، بدرالدين محمد بن عبدالله، المنشور فى القواعد، المكتبه العلميه بيروت لبنان سال: 1419 هـ.
- 73- الزريقات، عمر خالد محمد، عقد البيع عبر الإنترنت، رساله دكتوراه،جامعه عين الشمس بدون مطبعه و تاريخ.
- 74- زهره، محمد المرسى، الحاسوب القانون، مؤسسة الكويت للتقدم العلمى، طبع اول سال 1995 م
- 75- زهره، محمد المرسى، مدى حجية التوقيع الإلكتروني فى الإثبات، دراسة مقارنة مجله" شئون اجتماعية شماره 48 سال: 1995.
- 76- سعد، نبيل إبراهيم ، النظرية العامة للإلتزام ، مصادر الإلتزام، منشأة المعارف الأسكندريه سال : 2001م
- 77- سمير حامدعبدالعزیز جمال، التعاقد عبرالإتصال الحديثة، دارالنهضة العربية، طبع اول سالک 2006.
- 78- سهيل ادريس، المنهل فاموس فرنسى عربى، ، دارالأدب، بيروت لبنان ، طبع 30 سال 2002م.
- 79- السيد عتيق، جرائم الإنترنت ، دارالنهضة العربية ، القاهرة مصر سال 2000م
- 80- الشربيني،شمس الدين بن محمد الخطيب(المتوفى: 977ق)، مغنى المحتاج الى معرفة معانى الفاظ المنهاج، محقق: محمد خليل العيتانى، دارالكتب العلميه، بيروت لبنان، بدون تاريخ.
- 81- شرف الدين ، أحمد ، الايجاب والقبول فى التعاقد الإلكترونيكى و تسوية المنازعات، المؤتمر العلمى الأول حول الجوانب القانونية و الأمنية للعمليات الإلكترونية مركز البحوث و الدراسات بأكاديمية شرطة دبی، الإمارات المتحدة العربية، المنعقد فى افريل 2003 م
- 82- شريفات، محمود عبد الرحيم ، التراضى فى العقود المبرمة عبرالانترنت بدون ناشر و چاپ.
- 83- شنب، محمد لبيب، دروس فى مصادرالإلتزام بحث اثبات ، دارالنهضة العربية سال: 1991م

- 84- الشيباني، ابو عبدالله، احمد ابن حنبل ، مسند أحمد بن حنبل، مؤسسة قرطبه- القاهرة، بدون تاريخ
- 85- الصغير، جميل عبدالباقي، أدلة الإثبات الجنائي والتكنولوجيا الحديثة (أجهزة الرادار، الحاسب الآلية ، البصمة الوراثية) ، دار الفكر العربي، مصر سال: 2001م.
- 86- الصمادى، حازم، المسئولية فى العمليات المصرفية الالكترونية، دار وائل للنشر والتوزيع، عمان طبع اول، سال: 2003م.
- 87- عبدالفتاح عبدالباقي موسوعة القانون المدنى المصرى، نظرية العقد و الإرادة المنفرده، سال: 1984.
- 88- عطا سده، إيلا محمد عارف، مدى حجية المحررات الالكترونية فى الإثبات ، دراسه مقارنه، رساله ماجستير جامعة النجاح نابلس سال: 2009م.
- 89- العطار، عبدالناصر توفيق، العقود فى الشريعة الاسلامية و القانون المدنى، مطبعه السعادة، بدون تاريخ.
- 90- عمر السيد مؤمن، التعبير والغبن كعيبين فى الرضا، دار النهضة العربية سال: 1997م.
- 91- عمر محمد بن يونس، اشهر المبادئ المتعلقة بالانترنت، موسوعة التشريعات العربية، دار النهضة العربية القاهرة سال: 2004)
- 92- فليب بروتون و سيريج برو، ثورة الإتصال، نشدة أيديولوجية جديدة، ترجمه هالة عبدالرؤوف مراد، دار المستقبل العربى القاهرة سال 1933 م .
- 93- الفيلى، دندى، زهير ، إبرام العد الإلكترونيكى من قبل المعوق بكلتا يديه . كلية الحقوق جامعه الموصل عراق بدون تاريخ طبع
- 94- القزوينى، محمد بن يزيد، (المتوفى: 273هـ) سنن ابن ماجة الناشر : مكتبة أبي المعاطي بدون تاريخ
- 95- قشبرى، مسلم بن حجاج، صحيح مسلم، دار الکتب العلميه بيروت لبنان، سال: 1430ق.
- 96- كاسانى، ابوبكر بن مسعود، بدائع الصنائع فى ترتيب الشرائع، المكتبة العلميه بيروت لبنان سال 1420 هـ
- 97- الكنانى، احمد بن ابى بكر بن إسماعيل، مصباح الزجاجة فى زوائد ابن ماجه تحقيق : محمد المنتقى الكشناوي، الناشر : دار العربية سنة النشر : 1403بيروت
- 98- لطفى، محمد حسام محمود ، عقود خدمات المعلومات ، دراسة فى القانون المصرى و الفرنسى دار النهضة العربية القاهرة مصر سال 1995م.

- 99- المالكي، محمد بن احمد بن محمد عليش (المتوفى: 1229ق)، منح الجليل شرح مختصرا لخليل، دارالفكر بيروت لبنان، سال: 1420ق
- 100- مجاهد، اسامه ابوالحسن، الوسيط في قانون المعاملات الالكترونية بدون ناشر.
- 101- المحاسنة، محمديحي عبدالرحمان، مفهوم المحل و السبب في العقد رساله دكتوراه، كلية الحقوق جامعة القاهرة سال 1986م.
- 102- محسن عبدالحميد، النظرية العامة للإلتزامات مصادر الإلتزام ج اول ص 213، مكتبة الجلاء الجديدة كلية الحقوق بجامعة المنصورة، مصر.
- 103- محمد اسماعيل ، الحكومة الإلكترونية و تطبيقاتها في الدول العربي مصر، العربي للنشر و التوزيع سال 2010م
- 104- محمد كمال عبدالعزيز، التقنين المدني في ضوء الفقه و القضاء ، الإلتزامات، طبع نادى القضاة سال: 1980.
- 105- مرغيناني، برهان الدين، الهدايه شرح البدايه، المكتبة الإسلامية بيروت لبنان بدون تاريخ.
- 106- مرقس، سليمان ، الادلة المطلقة. دارالكتب القانونية" شتات" المنشورات الحقوقية طبع بنجم سال" 1991.
- 107- المقدسى، ابن قدامه، المغنى، دارالكتب العلميه بيروت لبنان سال: 1419ق
- 108- منذر الفضل، النظرية العامة للإلتزامات في القانون المدني، دراسة مقارنة مصادر الإلتزام طبع اول، مكتبة الرواد للطباعة سال: 1991م.
- 109- منشاوى، محمد عبدالله ، جرائم الإنترنت من منظور تشريعى و قانونى، مكة المكرمة، المملكة العربية السعودية، سال 1423.
- 110- منصور، محمد حسين، المسئولية العقدية الالكترونية، دارالجامعه الجديدة للنشر سال: 2007م.
- 111- المؤلف : شمس الدين أبو عبد الله محمد بن محمد بن عبد الرحمن الطرابلسي المغربي (المتوفى : 954هـ)المحقق : زكريا عميرات، الناشر : دار عالم الكتب سال: 1423هـ - 2003م
- 112- الناصر، عبدالله بن ابراهيم بن عبدالله، العقود الإلكترونية دراسة فقهية مقارنة ،جامعة الملك سعود ، رياض المملكة العربية السعودية بدون تاريخ.
- 113- نصر، مصطفى أحمد إبراهيم ، وسائل إثبات العقود الإلكترونية ، دراسة مقارنة، دار النهضة العربية ، القاهرة سال 2010 م
- 114- نصير، يزيد أنيس، التطابق بين القبول و الإيجاب في القانو الأردنى و المقارن، القوة اللازمة للإيجاب، مجله دراسات علوم الشرعية و القانون، الجامعة الأردنية شماره 1 سال 2003م.

- 115- نضال إسماعيل برهم، أحكام عقود التجارة الإلكترونية، دارالثقافة أردن، طبع اول، سال 2005
- 116- النقيب، عاطف ، نظرية العقد، منشورات عويدات بيروت، طبع اول سال 1988.
- 117- النوافله، يوسف احمد، الإثبات الإلكتروني في المواد المدنية و المصرفية ، دارالثقافة اردن طبع اول سال 2012م.
- 118- هند محمد حامد، التجارة الإلكترونية في المجال السياسي، سال 2003 بدون ناشر.
- 119- وزارات حج و ارشاد، كويث الموسوعه الفقيهه الكويتيه، دارالكتب العلميه، بيروت لبنان، سال 1419ق.
- 120- يحيى عبدالودود، الموجر في النظرية العامة للإلتزامات، بخش اول، مصادر الإلتزام، دارالنهضة العربية سال 1985م.

منابع انگلیسی

126-1-Christophe Accordo, la dématérialisation des procédures de passation de marchés publique B E A de droit publique des affaires, université 127- de paris, 13 sept 2001 p5 sur le site : <http://www.glose.org/memoo2-hm/htm>

LeMiniROBERT Langue 1995 p 320

منابع قانون

- 129- قانون گذارى قانون طى مراحل اسناد تقينى ماده سوم بند پنجم وزارت عدليه شماره انتشار 1246 مورخ 10-12-1395
- 130- قانون اثبات تكنالوجى و امضای الكترونيكى فرانسوى، شماره 230، مورخ 13 مارچ سال: 2000م
- 131- قانون معاملات و تجارت الكترونيكى امارات متحده عرب، شماره دوم، سال: 2002م
- 132- قانون امضای الكترونيكى مصر شماره 27 سال: 1994م
- 133- قانون معاملات الكترونيكى اردن شماره 85 سال: 2001م
- 134- قانون يونسترال نمونه يى قانون تجارت الكترونيكى، سال: 1996م
- 135- قانون يونسترال، امضای الكترونيكى، سال: 2001م
- 136- قانون معاملات و امضای الكترونيكى افغانستان، وزارت عدليه 7 عقرب سال: 1399
- 137- قانون مدنى افغانستان، سال 1383 وزارت عدليه افغانستان
- 138- قانون قرار دادهاى تجارتي و فروش اموال، 28 ميزان سال 1393هـ وزارت عدليه افغانستان

Conclusion

E-commerce has been created by sharing and using the Internet in the field of action, which has had desirable and important achievements in the field of economics compared to traditional and ordinary works. As the result of above researches and studies, the following points can be introduced in the form of discussion achievements:

1. Electronic transactions entered to the world for the convenience, speed of work and its positive effects, which has gradually spent its historical period. It was introduced to the world from the beginning of computers invention. Islam religion welcomed and verified it and considers it to be enforceable in accordance to the framework of Islamic jurisprudence. It is difference with the traditional transaction is the speed, time saving, accuracy and doing it from long distance.
2. Doing business for livelihood and living in the religion of Islam has gained with its legitimacy from the verses of Quran that electronic transactions are not far from that ruling. Electronic transactions are the execution of any contract and convention which is done by computer and information message between two or more people that puts all the conditions of traditional transactions under its umbrella which is done accordingly.

3. Since writing transactions are done considering its conditions are legal and valid according to Islamic jurisprudence, electronic transactions are also done by writing and sending information messages which is valid with its all accessories according to its conditions, elements of line and Requires the person's signature for confirmation.
4. Message is the information which is created, transmitted, received and stored by electronic devices, magnetic or light. Which is sending by electronic post, Telegram, Fax and other similar ways, However the Islamic jurisprudence did not define any mechanism and leave it to the people's custom. Which is the peoples saying and no specific word is defined to it. Information credit means are four major things: having legal standard, being in written form, having the signature, being original and at the same time having its conditions.
5. In contracts the exchange of messages has its own steps jurisprudence and legal accreditation in which the request and acceptance is the main part. Which has many definition's from the view point of jurisprudence. In electronic communication the request is the process of sending informational message and acceptance is the consent of the receiving party. Which is done in different ways. In the process of electronic acceptance there are specific set of conditions. Acceptance must be according to the request freely and explicitly.
6. In electronic contracts request is the definitive expression which is the willing sent to the other party of the transaction and has the following characteristics:
7. Sending it through network or electronic devices, doing it from far distance. The location and time of the electronic agreement, which is the time that both of the contract parties' work on the computer at the same time and when the application is closed the session ends.
8. The validity of the electronic transactions contract depends on the conditions that complete the elements of the contract and its conditions such as: the ability to consent away from deception, fraud and so on .
9. Electronic signature has many definitions the most important of which is: A special mark consisting of a number or code or gestures entered by a computer and proving its relationship to the author, which is valid from the view point of Islam which emphasizes on having the signature in written contraction. So the electronic contraction is not valid without having electronic signature of the both sides. Electronic signature has totally four forms:

10. Electronic pen signature, code signature, number signature and biometric signature which has the following specific conditions: being appropriate with the goal and having the public and private agreed conditions, its validity and at the same time the signer, the dependent and the supplier have responsibilities that they must fulfill.

Salam University

Faculty of Sharia & Law

Master Program in Jurisprudence & Law

Islamic Emirate of Afghanistan

Ministry of Higher Education

DM of Academic Affairs

**Analyze the Law on Electronic Transaction and
Signature According to Sharia and Law
A Master's Thesis**

Student: Ihsanullah Shahid

Supervisor: Dr. Mohammad Saleem (Madani)

Year 2022